

УДК 621.391

Г.В. Певцов, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, К.І. Хударковський, А.М. Гордієнко

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Харків

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ФУНКЦІЙ ТА ЗАВДАНЬ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БОРОТЬБИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Розглядаються результати аналізу структури, функцій та завдань органів управління інформаційно-психологічної боротьби в збройних силах провідних країн світу: США, Великобританії, ФРН, Польщі, Румунії, Російської Федерації та Китаю. На даний час існують дві основні моделі апарату інформаційно-психологічної боротьби – західна і східна. Організаційно-штатна структура підрозділів психологічних операцій західної моделі заснована на концепції модульної структури та залежить від особливостей бойової обстановки і поставлених командуванням завдань. Східна модель характеризується тим, що підрозділ інформаційно-психологічної боротьби, в основному, є штатним і практично незмінним спеціальним апаратом штабів або політичних органів всіх ступенів.

Ключові слова: інформаційно-психологічна боротьба, інформаційно-психологічна операція.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Загострення інформаційно-психологічного протиборства на початку XXI століття пов'язано із змінами в галузі інформаційних технологій та зростанням ролі інформації в усіх сферах життєдіяльності суспільства та держави. В збройних силах (ЗС) провідних країн світу інформаційно-психологічне протиборство трансформується в окремий інтегрований вид стратегічного (оперативного) забезпечення операцій, а, в подальшому, в окремий вид протиборства. Відповідно з'являються нові форми та способи інформаційно-психологічного протиборства.

У зв'язку з цим, воєнно-політичне керівництво провідних країн світу приділяє серйозну увагу підготовці апарату інформаційно-психологічної боротьби (ІПБ) як одного з важливих елементів забезпечення будь-яких видів операцій. При цьому першорядне значення надається вдосконаленню концепцій застосування цих сил, їх структури, матеріально-технічної бази, а також рівня підготовки фахівців.

Мета статті – провести аналіз структури, функцій та завдань органів управління ІПБ в ЗС провідних країн світу.

Викладення матеріалів досліджень

На даний час існують дві основні моделі апарату ІПБ – західна та східна [1-16]. Найменування органів ІПБ відповідно до цих моделей наведені у табл. 1.

Західна модель [1, 2-11] повністю реалізована в ЗС США, ФРН та Ізраїлі, апарат ІПБ яких є найбільш потужним і професійно підготовленим. У військовий час підрозділи ІПБ передбачається розгорнути до повного штату в ЗС Великобританії, Франції, Бельгії, Нідерландах, Швеції, Туреччини, Південної Кореї та ін.

Апарат ІПБ західних держав орієнтується на вирішення конкретних завдань у разі виникнення кризових ситуацій в тих або інших регіонах і в період війни. У мирний час цей апарат зайнятий: аналітичними дослідженнями; інформуванням військ; роботою з громадськістю і пресою; підготовкою інформаційно-довідкових і агітаційно-пропагандистських матеріалів; плануванням стратегічних психологічних операцій (ІСО).

Апарат ІПБ західних держав зазвичай входить до складу ЗС і підпорядковується безпосередньо їх генеральним штабам (штабам видів ЗС). Основними документами, відповідно до яких здійснюються заходи ІПБ в західних державах, є спеціальні статuti і настанови (наприклад, статут FM 33-1 “Психологічні операції” в США, KDV-100-200 “Положення по веденню психологічної оборони” в Швеції та ін.).

Таблиця 1

Найменування підрозділів ІПБ провідних країн світу

Країна	Найменування підрозділу
Західна модель	
США, Великобританія, Південна Корея	психологічних операцій
ФРН	оперативної інформації
Швеція	психологічної оборони
Туреччина	психологічної війни
Ізраїль	психологічного забезпечення
Східна модель	
Росія до 1992 року	спеціальної пропаганди
Росія	психологічного забезпечення
Індія	психологічних операцій
КНР, В'єтнам, Північна Корея	політичної роботи серед військ і населення противника
Сирія	політичної пропаганди серед військ і населення противника

Організаційно-штатна структура підрозділів ПсО не є постійною. У її побудові використана концепція модульної структури. В залежності від особливостей бойової обстановки і поставлених командуванням завдань формуються відповідні підрозділи.

Основною адміністративно-тактичною одиницею органів ПБ західних держав є батальйон ПсО. Існують чотири види таких батальйонів: регіональні батальйони; батальйони підготовки та розповсюдження матеріалів психологічної війни; батальйони тактичних психологічних операцій; батальйони по роботі з військовополоненими противника (інтернованими цивільними особами).

Батальйони, у залежності від свого призначення та конкретних завдань, включають роти, центри, взводи, секції, що формуються з функціональних команд 27 типів. Команди, у свою чергу, поділені на три великі групи: штабні та управління; постачання і обслуговування; оперативні (тактичні).

Східна модель органів ПБ відрізняється від західної моделі тим, що підрозділ ПБ є штатним і практично незмінним спеціальним апаратом штабів (Росія, Індія, Ірак) або політичних органів всіх ступенів (В'єтнам, КНР, Північна Корея, Сирія) [2, 12-16].

У мирний час ці органи:

- вивчають військово-політичну та соціально-психологічну обстановку у різних регіонах країни;
- інформують свої війська;
- працюють з громадськістю та пресою;
- готують інформаційно-довідкові та агітаційно-пропагандистські матеріали;
- планують стратегічні психологічні операції.

Спеціальні агітаційні загони і групи фахівців можуть брати участь в миротворчих операціях.

Організаційно-штатними одиницями для проведення ПсО в ЗС східних держав є відділи (відділення, управління), що входять до складу штабів або політорганів, агітаційні загони та спеціальні редакції для підготовки інформаційно-пропагандистських матеріалів.

1. Структура, функції та завдання основних підрозділів психологічних операцій США

Кожний вид ЗС США має у своєму розпорядженні власні сили та засоби ПсО [3-7], проте близько 85 % зосереджено в сухопутних військах.

У ЗС США за організацію та проведення інформаційного забезпечення безпосередньо відповідає Об'єднане командування спеціальних операцій (авіабаза Мак-Ділл, штат Флорида). Основним його компонентом є Командування спеціальних операцій Сухопутних військ (КСО СВ, Форт-Брег, штат Північна Кароліна), яке замикається в адміністративному відношенні на штаб ЗС (рис. 1) [3-7].

Четверта група ПсО (військових операцій інформаційного забезпечення) ЗС США – основне регулярне формування КСО СВ США й одночасне ядро всієї структури ПсО ЗС США (Форт-Брег). Основні завдання групи:

- проведення ПсО оперативно-стратегічного рівня (формування об'єданого штабу ПсО при штабі головнокомандувача Об'єднаними ЗС, керівництво всіма можливостями підлеглих формувань ПсО видів ЗС, підтримка взаємодії з іншими службами штабів та родами військ, місцевими властями або з коаліційними органами на користь ПсО);

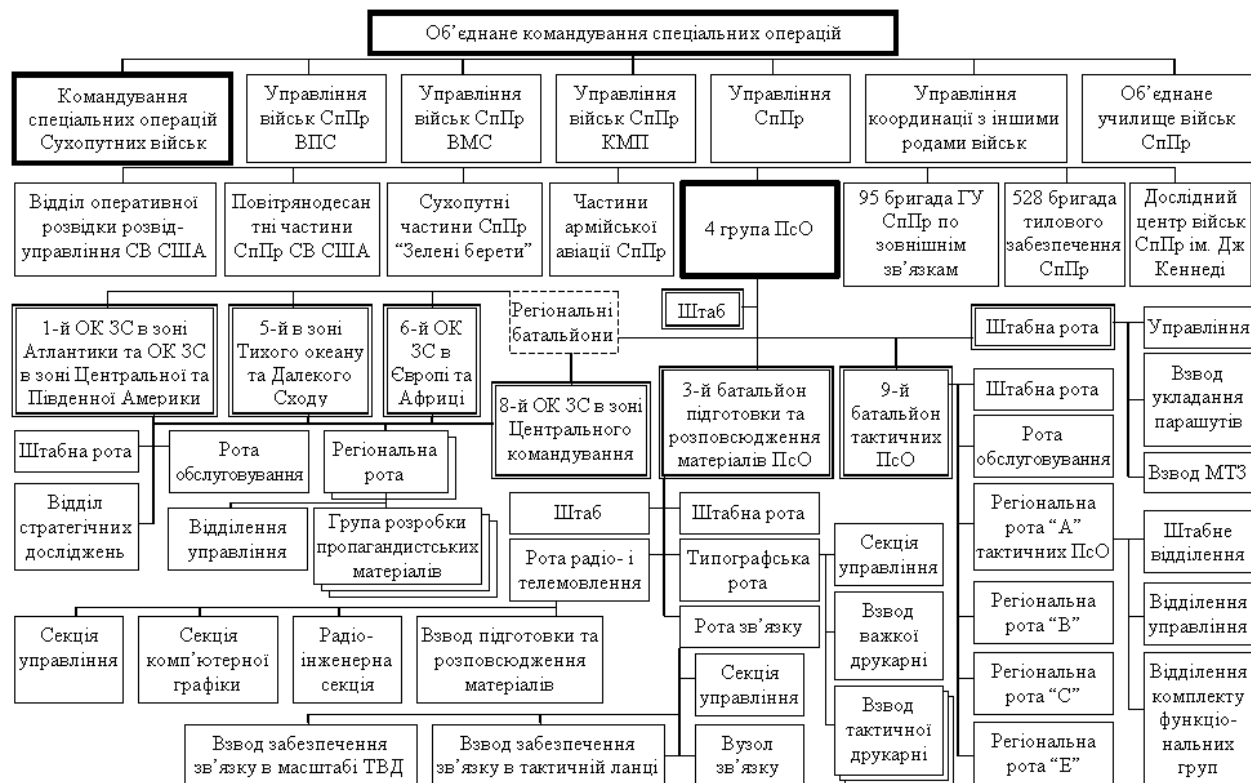

Рис. 1. Організаційно-штатна структура основних підрозділів ПсО США

– швидке розгортання формувань ПсО на підтримку регулярних військ або сил спеціальних операцій СВ та інших видів і родів військ;

– розробка планів ПсО на театрі воєнних дій (ТВД) та узгодження їх з оперативними планами бойового застосування ЗС або програмами бойової підготовки ЗС мирного часу на ТВД;

– розробка та підготовка спеціальних матеріалів (друкарської пропаганди, аудіовізуальної продукції, відеоматеріалів, програм радіомовлення та ін.);

– проведення тактичних ПсО на підтримку наземних операцій, надання командирам бойових частин та підрозділів фахівців зі знанням іноземної мови, а також зі знанням звичаїв місцевого населення;

– підготовка аналітичних, інформаційних, довідкових та інших матеріалів розвідувального характеру з питань ПсО для вищого військового керівництва, командувачів ЗС США на ТВД та інших урядових органів.

Організаційно-штатна структура 4 групи ПсО:

– штаб;

– штабна рота, яка включає управління та два взводи (матеріально-технічного забезпечення та укладання парашутів);

– 1-й регіональний батальйон ПсО, Об'єднане командування (ОК) ЗС в зоні Атлантики та ОК ЗС в зоні Центральної та Південної Америки;

– 5-й регіональний батальйон ПсО, ОК ЗС в зоні Тихого океану та Далекого Сходу;

– 6-й регіональний батальйон ПсО, ОК ЗС в Європі та Африці;

– 8-й регіональний батальйон ПсО, ОК ЗС в зоні Центрального командування;

– 9-й батальйон тактичних ПсО;

– 3-й батальйон підготовки та розповсюдження матеріалів ПсО.

Регіональні батальйони ПсО призначені для організації та проведення ПсО стратегічного та оперативного рівнів на конкретних ТВД на користь ОК ЗС США. Кожен регіональний батальйон включає:

– штабну роту;

– роту обслуговування;

– дві регіональні роти підтримки певних угруповань ЗС США на ТВД;

– відділ стратегічних досліджень, укомплектований цивільними експертами по країнах і регіонах відповідальності батальйонів.

Завданням відділу стратегічних досліджень є регулярна підготовка аналітичних документів (оцінки військових потенціалів зарубіжних країн, загальний аналіз обстановки в конкретних країнах для можливого проведення в них ПсО, спеціальний аналіз конкретних потенційних об'єктів ПсО, різних аспектів ситуації в зарубіжних країнах та ін.).

Кожна регіональна рота складається з відділення управління та 2-3 груп розробки пропагандистсь-

ких матеріалів. Кожна група (10-15 військовослужбовців) призначена для розробки проєктів друкарських матеріалів ПсО, програм усного мовлення, сценаріїв теле- і радіопрограм. Регіональні батальйони забезпечені універсальними аудіовізуальними студійними комплексами, що дозволяють записувати та вмонтовувати теле- і радіопроекти, програми усного мовлення, виготовляти фотоматеріали, слайди та макети друкарських матеріалів.

3-й батальйон підготовки та розповсюдження матеріалів (БПРМ) ПсО призначений для підготовки та розповсюдження друкарських, аудіо- і аудіовізуальних матеріалів ПсО, а також забезпечує систему дальнього та тактичного зв'язку частин і формувань ПсО. Батальйон включає:

– штаб;

– штабну роту;

– роту обслуговування;

– друкарську роту (складається з секції управління, взводу обслуговування важкої друкарні та трьох взводів тактичних друкарень);

– роту радіо- і телемовлення (складається з секції управління, взводу підготовки та розповсюдження матеріалів, радіо-інженерної секції та секції комп'ютерної графіки);

– роту зв'язку (складається з секції управління, взводу забезпечення зв'язку в тактичній ланці, вузла зв'язку та управління і взводу забезпечення зв'язку в масштабі ТВД).

Друкарська рота БПРМ здатна з моменту отримання завдання протягом 24 годин випустити 1 млн. одноколірних листівок формату 1/32 дюйма. Вона може поставити в будь-який район світу до 3-х легких або модульних друкарень з обслуговуючим персоналом, або до 3-х друкарських взводів з обслуговування місцевої поліграфічної техніки зарубіжних країн, або комбінацію цих сил та засобів.

Рота радіо- і телемовлення здатна одночасно поставити в будь-який район світу до 4-х груп відеозйомки з мобільним редакторсько-монтажним обладнанням, а також може виділити технічних фахівців з експлуатації місцевих телерадіомовних систем зарубіжних країн, також рота може розвернути на ТВД один мобільний телевізійний комплекс з електрогенератором, а також 5-, 10- та 50-кВт мобільні радіостанції з обслуговуючим персоналом.

Рота зв'язку може одночасно поставити на зарубіжних ТВД до 5 груп забезпечення зв'язку. На озброєнні БПРМ знаходяться практично всі мобільні радіостанції, телерадіомовні та студійні комплекси, засоби зв'язку та поліграфічні засоби формувань ПсО ЗС США. Батальйон також відповідає за технічне планування та розрахунки для розповсюдження листівок засобами військово-повітряних сил (ВПС).

9-й батальйон тактичних ПсО відповідає за питання планування ПсО в штабах бойових з'єднань та

частин від корпусу і нижче та проведення тактичних ПсО в їх інтересах. Батальйон включає:

- штабну роту;
- роту обслуговування;
- регіональну роту “А” тактичних ПсО (в зоні відповідальності ОК ЗС США в зоні Атлантики та Центральної і Південної Америки);
- регіональну роту “В” тактичних ПсО (в зоні відповідальності ОК ЗС США в Європі та Африці),
- регіональну роту “С” тактичних ПсО (в зоні відповідальності ОК ЗС США в зоні Тихого океану),
- регіональну роту “Е” тактичних ПсО (в зоні відповідальності ОК ЗС США в зоні Центрального командування).

Кожна рота складається з штабного відділення і управління та комплекту функціональних груп, на базі яких при необхідності можуть формуватися оперативні підрозділи ПсО. Нижчою тактичною одиницею батальйону є тактичне відділення ПсО.

Тактичне відділення ПсО складається з переносної або змонтованої на автомобілі М1025 “Хаммер” звукомовної станції, яку обслуговує 3 військово-службовця та цивільний перекладач (може найматися з числа місцевих жителів). У складі кожної роти тактичного батальйону ПсО є по 12-15 відділень. У 9-му батальйоні ПсО зосереджена основна частина всіх звукомовних засобів ПсО ЗС США.

У підпорядкуванні КСО СВ знаходяться частини інформаційного забезпечення регулярних ЗС чисельністю понад 2 тис. осіб. У складі резерву ЗС США є командування по зв'язках з цивільною адміністрацією та ПсО, якому підпорядковані резервні підрозділи інформаційного забезпечення СВ і органи по зв'язках з цивільною адміністрацією. Командування налічує близько 9 тис. особового складу.

ВПС в мирний час практично не мають в своєму розпорядженні власних сил та засобів ПсО і, в основному, залучаються до забезпечення ПсО СВ. Однак в організованому резерві вони мають певний потенціал сил та засобів ПсО. Так, у складі ВПС національної гвардії є 193-є авіакрило спеціальних операцій (аеропорт Харрісбург, штат Пенсільванія). На озброєнні авіакрила знаходяться 4 літаки EC-130E/RR (Рівет Райдер) і 2 літаки EC-130J, оснащених телерадіомовним комплексом ПсО повітряного базування “Командо Соло”, а також 2 літака EC-130E/SH (Сеньйор Хантер).

Літаки EC-130E/RR та EC-130J призначені для здійснення радіо- і телемовлення на війська та населення противника в метровому та дециметровому діапазонах, а також для подавлення систем зв'язку та управління противника і збору розвідувальної інформації. Літаки мають можливість ретрансляції програм, що передаються супутниковими каналами зв'язку з Форт-Бреґу. У свою чергу, EC-130E/SH здійснює збір даних на користь служби безпеки радіоелектронних засобів ВПС.

Крім того, одним з завдань чотирьох ескадриль літаків MC-130 “Комбат Телон” командування спеціальних операцій ВПС США є розповсюдження з повітря поліграфічних матеріалів інформаційно-психологічного впливу (ІПВ).

2. Структура, функції та завдання органів управління ПсО ЗС Великобританії

У ЗС Великобританії є невеликий в порівнянні із ЗС США і ФРН апарат ПсО, що пояснюється тим, що англійська концепція проведення ПсО передбачає використання в цих цілях, головним чином, цивільних засобів масової інформації (ЗМІ), як самої Великобританії, так і іноземних держав [8].

Інформація про структуру і діяльність сил ПсО ЗС Великобританії вкрай обмежена. Це обумовлено традиційним прагненням військово-політичного керівництва не допускати широкого розголосу відомостей про свої дії, а також тим, що до останнього часу головним об'єктом британських військових ПсО були бойовики підпільної Ірландської республіканської армії та населення Північної Ірландії.

У військовий час загальне керівництво і координація ПсО покладається на центральне бюро інформації, яке контролюється через апарат міністра оборони Кабінетом Міністрів. При цьому при міністерстві оборони створюється спеціальний координаційний комітет, в який входять представники міністерств оборони, закордонних справ, внутрішніх справ, урядової служби інформації, розвідки та контррозвідки (МІ-5/6), а також провідні експерти в областях ЗМІ, інформатики, соціології, психології, релігії та ін.

Сили та засоби ПсО ЗС Великобританії в мирний час є тільки в сухопутних військах і складаються по скороченому штату з однієї регулярної і однієї резервної груп ПсО (рис. 2).

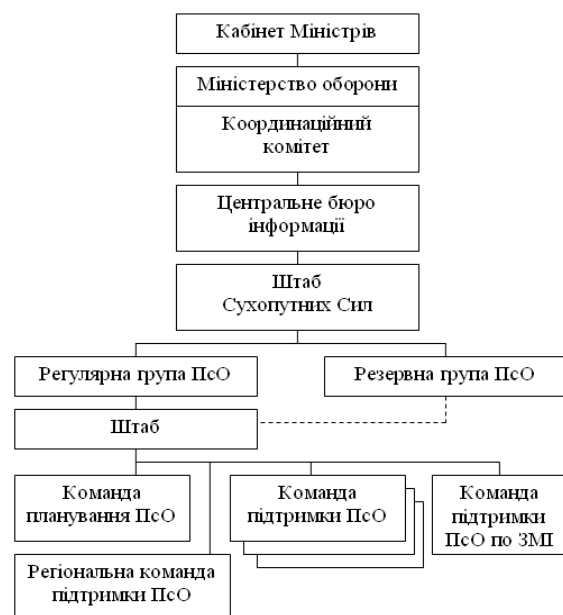

Рис. 2. Структура органів управління психологічних операцій ЗС Великобританії

Основним регулярним формуванням ПсО і мобілізаційним ядром всієї військової системи ПсО є 15-а група ПсО, підпорядкована штабу сухопутних сил. Група складається з:

- штабу;
- команди планування ПсО у складі 2 офіцерів та 6 сержантів і рядових;
- трьох команд підтримки ПсО – 205-й (13 осіб), 206-й (8 осіб) і 207-й (9 осіб);
- команди підтримки ПсО по ЗМІ (33 осіб);
- регіональної команди підтримки ПсО, в якій зібрані експерти по різних зарубіжних країнах і регіонах миру.

Загальна чисельність особового складу 15 групи ПсО близько 60 військовослужбовців і цивільних службовців. 2-а резервна група ПсО має приблизно таку ж структуру і формується у разі крупної кризи або широкомасштабної війни за рахунок резервістів.

У повсякденних умовах основними завданнями 15 групи ПсО є:

- забезпечення штабного планування ПсО на всіх рівнях;
- розробка теорії, тактики, прийомів і методів ПсО;
- підтримка мобілізаційної готовності на випадок виникнення крупної кризи або конфлікту;
- проведення обмежених ПсО у взаємодії з іншими урядовими службами і агентствами з підтримки контингентів ЗС, що дислокуються у ФРН, Боснії і на заморських територіях;
- участь в боротьбі з тероризмом;
- робота зі ЗМІ на користь ПсО;
- виділення радників і фахівців ПсО по заявках армій дружніх іноземних держав.

Крім того, фахівці 15 групи ПсО залучаються до планування і організації рекламних кампаній з підвищення престижу ЗС та набору добровольців.

У військовий час передбачається розгорнути на базі 15-ої та 2-ої резервної груп ПсО роти і взводи ПсО з безпосередньої підтримки бойових з'єднань і частин. Оперативно вони будуть підпорядковані відповідним органам управління військової розвідки і оперативним відділам (відділенням) штабів з'єднань і частин. За необхідністю ці підрозділи доукомплектовуються технічними та іншими фахівцями родів військ і служб сухопутних сил. Крім того, до проведення тактичних ПсО в бойових умовах залучаються частини і підрозділи військової розвідки, розвідувально-диверсійні підрозділи, а також служба зв'язків з громадськістю.

3. Структура, функції та завдання служби оперативної інформації Бундесверу в ФРН

Командування Бундесверу розглядає готовність військ (сил) до проведення психологічних операцій в мирний і воєнний час як один з найважливіших компонентів військової потужності Німеччини [9].

У мирний час служба “оперативної інформації” (ОпІ) Бундесверу займається вивченням проблем міжнародних відносин, інформуванням військ, роботою з громадськістю і пресою, розробкою аналітичних, інформаційно-довідкових і агітаційно-пропагандистських матеріалів на користь військ (сил). На службу покладене завдання зі збору і аналізу даних про морально-психологічний стан особового складу ЗС і населення зарубіжних країн, розробка нових форм і методів психологічного впливу.

Крім того, частини і підрозділи ОпІ залучаються до психологічної підтримки своїх військ в ході бойових дій, як на території ФРН, так і за її межами, а також до проведення ПсО з підтримки контингентів бундесверу, що виділені до складу міжнародних миротворчих сил або військ ООН.

У загрозований період та у військовий час на частини і підрозділи ОпІ покладаються завдання:

- підлив морально-бойового духу військовослужбовців протиборчих сил;
- ослаблення волі противника до опору;
- стимулювання серед особового складу противника коливань і невпевненості в доцільності ведення бойових дій;
- розповсюдження дезінформації, участь в заходах оперативного і тактичного маскування.

Загальне керівництво службою ОпІ покладене на відділ оперативної інформації штабу преси і інформації Міністерства оборони ФРН (рис. 3).

Рис. 3. Структура служби ОпІ Бундесверу

Практично всі частини і підрозділи ОпІ включені до складу 900-ої бригади зв'язку, яка в адміністративному відношенні замикається на головний штаб СВ, а в оперативному – на головний штаб Бундесверу. Зокрема, до штабу бригади увійшов штаб ОпІ, а до складу її частин: 950 батальйон зв'язку (окремий батальйон ОпІ), 951 друкарський взвод, 952 навчальний центр підготовки фахівців зв'язку та 300 навчальна рота фронтової інформації.

Штаб ОпІ (з розробки основ проведення ПсО) призначений для всебічної підготовки до організації та проведення психологічних операцій у загрозовий період і з початком бойових дій. Штаб територіально розташовується в н.п. Нойвід.

Окремий батальйон ОпІ (950 батальйон зв'язку) є навчально-бойовою частиною служби ОпІ (м. Андернах, земля Рейнланд-Пфальц) чисельністю близько 700 осіб. Батальйон включений до складу сил кризового реагування і при необхідності формує оперативні групи (команди) для підтримки військових контингентів, що виділяються до складу міжнародних сил з підтримки миру. Батальйон складається зі штабу і шести рот – штабної і постачання, зв'язку, радіомовлення, повітряних куль та двох звукомовних рот (одна з яких є кадровою). До штабу батальйону включений офіцер – головний редактор (шеф програм), який організує процес спеціальної підготовки та редакційно-видавничої діяльності батальйону. За дорученням командира батальйону він затверджує радіопроекти та ухвалює рішення з використання друкарських матеріалів.

Частини і підрозділи ОпІ мають наступні можливості:

- у 18 рухомих і 1 стаціонарній друкарнях протягом доби вони в змозі випустити біля 12 млн. екземплярів листівок 1/32 п.л. та організувати їх розповсюдження за допомогою повітряних куль і артилерійських засобів;

- вести радіопропаганду на глибину до 500 км. з 6 мобільних середньохвильових передатчиків та усної пропаганди силами до 50 звукомовних станцій на глибину до 2,5 км.;

- входити в бойові мережі противника за допомогою військових радіостанцій.

2.4 Структура, функції та завдання апарату психологічних дій Республіки Польщі

Керівництво збройних сил Республіки Польща надає важливе значення психологічному забезпеченню діяльності Війська Польського, як в мирний, так і у воєнний час.

У Війську Польському завдання здійснення ППВ на війська і населення противника для досягнення політичних, військових і пропагандистських цілей покладені на центральну групу психологічних дій (ЦГрПсД — Centralna Grupa Działan Psychologicznych, місце дислокації м. Бидгощ) [10]. Вона є окремою військовою частиною, яка безпосередньо підпорядкована командуванню сухопутних сил і входить до складу створюваних сил спеціальних операцій (рис. 4).

ЦГрПсД створена на базі чотирьох груп психологічної оборони (ПсОб), що існували до 2001 року:

- ПсОб центрального підпорядкування;
- ПсОб сухопутних сил;
- двох груп ПсОб військових округів.

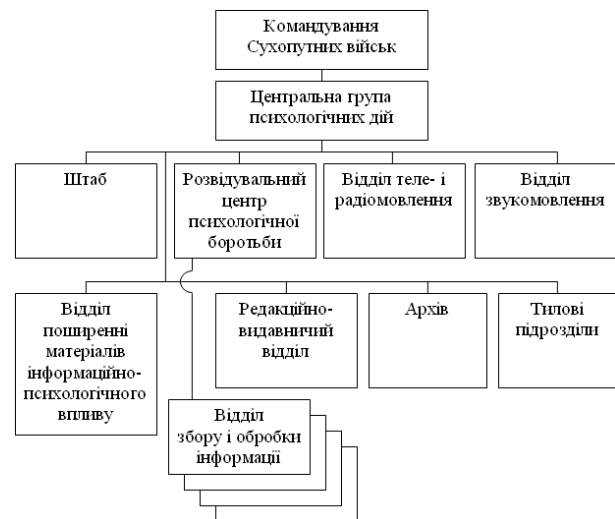

Рис. 4. Структура апарату психологічних дій Польщі

Головним завданням ЦГрПсД є забезпечення військового керівництва країни, родів військ та служб ЗС своєчасною інформацією, що дозволяє планувати і проводити операції та заходи, спрямовані на обробку військ і населення противника шляхом пропаганди з метою зниження їх морального духу і можливостей по протидії. З метою рішення поставлених завдань військовослужбовці групи в плановому порядку займаються збором та обробкою публікацій в пресі, різних періодичних виданнях, тематичній друкарській продукції, повідомлень радіо і телебачення, даних з Інтернету, що стосуються питань використання національних ЗС Польщі в складі як Об'єднаннях ЗС НАТО, так і польських військових контингентів в конфліктних регіонах. Одночасно ЦГрПсД виконує координуючу функцію відносно діяльності відділень і секцій психологічної боротьби (ПсБ) корпусів, дивізій і бригад.

Організаційно до ЦГрПсД входять:

- штаб;
- розвідувальний центр ПсБ, що є її основною координуючою частиною і складається з чотирьох відділів збору і обробки інформації (перший займається аналізом преси і інших відкритих інформаційних джерел по Польщі, другий – по англійським західним країнам, третій – по Східній Європі, четвертий – по державах з конфліктними ситуаціями);
- відділ теле- і радіомовлення;
- відділ звукомовлення;
- відділ поширення матеріалів ППВ (планування пропагандистського “залісування” території противника з використанням авіації та артилерії);
- редакційно-видавничий відділ;
- архів;
- типові підрозділи.

Всього ЦГрПсД налічує понад 110 військовослужбовців. Особовий склад тільки кадровий. Основними спеціальностями є оперативно-штабна, соціально-психологічна та технічна.

5. Структура, функції та завдання сил психологічної боротьби збройних сил Румунії

Організаційно сили ПсБ ЗС Румунії складаються з органів управління і частин ПсО (рис. 5) [11].

Рис.5. Структура сил ПсБ ЗС Румунії

Командування ЗС Румунії активно проводить заходи зі створення у складі механізованих, гірничо-піхотних та легких піхотних бригад структур інформаційно-психологічного забезпечення дій військ (сил) – груп ПсО. Планується сформувати подібні структури практично в кожній окремій частині, призначених до участі в різного роду операціях (бойових діях) за межами країни.

На Генеральний штаб (ГШ) ЗС Румунії покладене загальне планування та організація ПсБ, яка тісно пов'язується з повсякденною діяльністю та бойовим застосуванням військ (сил). Безпосереднє керівництво силами ПсБ румунської армії здійснює відділ ПсО, який входить до складу оперативного управління ГШ ЗС країни.

Цей відділ включає два відділення:

- цільового аналізу й оцінки;
- планування та керівництва ПсО.

На відділ ПсО покладені наступні функції:

- планування психологічних операцій;
- розробка основних напрямів ІПВ, визначення його змісту та підвищення ефективності;
- підготовка фахівців;
- розробка, закупівля та постачання до військ спеціальної техніки.

У штабах видів збройних сил та об'єднань створені відділення ПсО.

До частин ПсО відносяться центр і групи ПсО. Центр ПсО ГШ є частиною центрального підпорядкування та призначений для дій на стратегічному та оперативно-тактичному рівні.

За узгодженням з ГШ командування об'єднань (з'єднань) може планувати та проводити власні заходи ПсО. У цих цілях відділення ПсБ штабів відповідних з'єднань повинні розробляти необхідні матеріали ІПВ (звернення, листівки, ультиматуми, звуко- і радіопередачі та ін.), для поширення яких залуча-

ються підрозділи центру ПсО. На тактичному рівні діють групи ПсО зі складу з'єднань (частин). Як правило, вони беруть участь в проведенні заходів з ІПВ на війська противника, що сплановані та організовані вищими штабами.

Їх основними завданнями є:

- застосування звукомовних станцій, що діють у бойовому порядку з'єднання (частини), і забезпечення трансляції передач відповідно до встановленого місця та часу;

- забезпечення доставки матеріалів ІПВ, головним чином, листівок в розташування військ противника, що знаходяться у безпосередньому зіткненні, з використанням артилерії й інших засобів доставки;
- збір та аналіз інформації про морально-психологічний стан військ протиборчої сторони.

При підготовці заходів з ІПВ відділ ПсО ГШ організовує взаємодію з командуваннями видів ЗС та родів військ.

На командування ВПС покладається добування інформації про противника, виділення авіаційних засобів для доставки пропагандистських матеріалів в розташування противника та проведення розвідки районів спланованих ПсО.

Командування артилерії забезпечує артилерійськими агітаційними боєприпасами, організує їх спорядження пропагандистськими матеріалами та здійснює відстріл.

Командування зв'язку і інформатики затверджує розподіл робочих частот радіостанцій, а також на основі вказівок ГШ визначає спосіб застосування окремих радіозасобів в інтересах здійснення ІПВ на противника, забезпечує підтримку в справному стані, постачання запасними частинами і джерелами живлення техніки зв'язку.

6. Структура, функції та завдання органів психологічного забезпечення Російської Федерації на сході України

До складу частин ІПВ Російської Федерації (РФ) на сході України увійшли (рис. 6) [12]:

- групи спеціальних журналістів (8-10 окремих груп) – працюють безпосередньо на російські інформаційні канали. До їх складу входять 3-4 особи – журналіст, оператор, водій, може бути охоронець;

- оперативні групи ПсО (4 групи) – мобільні підрозділи у складі 2-4 осіб, які на території окупованого Донбасу виконують завдання з усної пропаганди, поширення пропагандистської літератури та іншої необхідної інформації, створення пропагандистських груп в населених пунктах, що складаються з місцевих активістів, та організації і координації їх дій, сприяння роботі російських журналістів, збору інформації і визначення найбільш гострих проблем у населення для використання цього у якості інформаційного приводу, моніторингу поточного морально-психологічного стану місцевого населення;

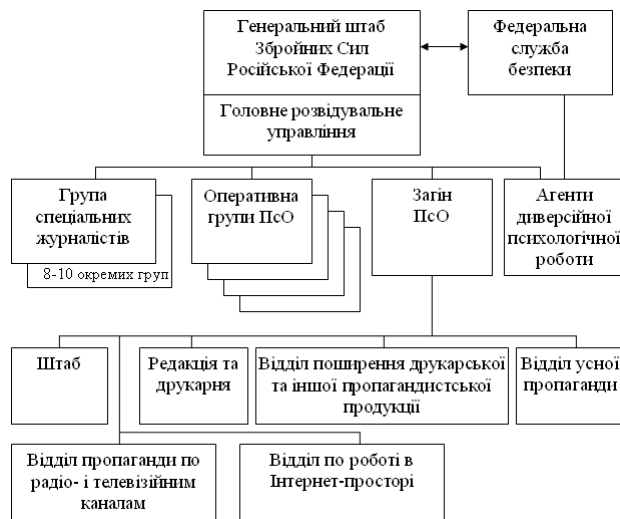

Рис. 6. Структура органів психологічного забезпечення РФ на сході України

– загін ПСО – здійснює основну керівну роль в інформаційно-психологічних заходах на території України. Його завданнями є збір, обробка і аналіз інформації про поточний морально-психологічний стан населення України і військових підрозділів (зона інтересів загону ПСО поширюється на усю територію України), керівництво підрозділами ПСО, що виконують спеціальні завдання з інформаційного впливу, розробка і здійснення інформаційно-психологічних операцій на території України. Дислокується біля м. Ростов-на-Дону спільно з пунктом управління розвідцентру Головного розвідувального управління (ГРУ) ГШ ЗС РФ;

– агенти диверсійної психологічної роботи в інших областях України – фахівці від ГРУ ГШ або Федеральної служби безпеки, які виконують завдання зі створення диверсійно-пропагандистських груп серед місцевого авторитетного населення, навчання місцевих груп проведенню підривних пропагандистських акцій, забезпечення груп необхідними матеріально-технічними засобами, безпосереднього проведенню мітингів, акцій протесту і поширення пропагандистських матеріалів.

Загін ПСО підпорядкований начальнику розвідки сил підтримки українських сепаратистів. На нього покладена роль командного центру інформаційно-психологічних операцій. Сам же загін ПСО не має постійної структури. Існуюча структура доповнюється відповідно до покладених завдань.

У загоні ПСО, як правило, працюють такі штатні елементи:

- штаб – організує виконання завдань з ефективного застосування підрозділів загону;
- редакція та друкарня – складають макети друкарських продуктів пропаганди та друкують їх;
- відділ поширення друкарської та іншої пропагандистської продукції – поширює пропагандистські матеріали серед визначеної аудиторії;

– відділ усної пропаганди – використовує звукопідсилюючу апаратуру (звукомовні станції), проводить індивідуальні бесіди з місцевим населенням, працюють з полоненими та ін.;

– відділ пропаганди по радіо- і телевізійним каналам – забезпечує радіо- і телевізійне мовлення з використанням апаратних ресурсів на захопленій території або пересувних станцій;

– відділ по роботі в Інтернет-просторі – приданий підрозділ, який виконує завдання з розвідки, блокування або зміни інформації в мережах, несанкціонованого входження в пристрої, пов'язані з Інтернетом та ін.

На початку 2014 року в армії РФ були створені кібер-війська, завданням яких є захист національних комп'ютерних мереж, що обслуговують оборонні потреби, а також проведення атак на мережі потенційного противника. Ця нова категорія оборонного відомства торкається сфери інформаційної війни в Інтернет-просторі в оперативних і стратегічних масштабах. За наявною інформацією, військові кіберфахівці ЗС РФ залучаються до виконання завдань інформаційно-психологічних операцій не лише по окупованому Донбасу, але й території всієї України.

Окрім цього, є дані, що фахівці інших підрозділів ПСО ЗС РФ, що дислокуються за тисячі кілометрів від Донбасу, віддалено працюють в мережі Інтернет з контентного наповнення сайтів терористів (“Новороссія”, “Сварог”, “Штаб російської армії” та ін.), а також по тролінгу в соціальних мережах та блогах. Починаючи з вересня 2014 року до такої роботи стали залучати курсантів російських вищих військових навчальних закладів.

7. Структура, функції та завдання органів політичної роботи серед військ і населення противника Китаю

В Китаї створена потужна державна система ведення інформаційної боротьби (ІБ), яка дозволяє здійснювати масований ІПВ на противника як в мирний, так і у воєнний час [13–16] (рис. 7).

Науковим ядром системи є дослідницьке бюро при Держраді (уряді) КНР і системно-аналітичний центр Міністерства державної безпеки. Як теоретична база використовуються рекомендації і розробки Академії військових наук Народно-визвольної армії Китаю (НВАК).

В НВАК в інформаційних та ПСО беруть участь ГШ (3-є управління), Головне політичне управління НВАК (Управління по зв'язках) і Міністерство державної безпеки.

Головне політичне управління (ГПУ) НВАК відповідає за проведення операцій інформаційної війни і забезпечення інформаційно-психологічного захисту військ, розробляє способи і форми ведення пропаганди як усередині країни, так і за її межами, зокрема заходи на період воєнного часу.

Рис. 7. Структура апарату ІБ НВАК

Управління по зв'язках ГПУ НВАК виконує завдання з спеціальної пропаганди і володіє власними можливостями з організації розвідки. Основними завданнями цього органу є збір розвідувальної інформації в політичній і економічній сферах іноземних держав та розробка основних методів ведення зовнішньополітичної пропаганди у військовий час. Для виконання цих завдань також залучаються: управління по роботі серед населення і по зовнішнім зв'язкам, видавництво газети "Цзефанцзюньбао", кіностудія "1 серпня" і Народно-революційний військовий музей Китаю.

Свою роботу ГПУ здійснює через політичні органи (відділи пропаганди) військових округів, провінційних військових округів і підокругів, до завдань яких входить планування і організація політичної роботи серед військ і населення противника в масштабі фронту. Організація і практичне проведення цієї роботи в армійській, дивізійній і полковій ланках покладені на відділи (відділення) пропаганди відповідних політвідділів чисельністю 5-7 осіб.

Відповідальними за ідеологічну роботу та ідейно-політичне виховання військовослужбовців є політичні комісари, що обіймають посади заступників командирів від роти до армійського рівня.

У структурі ГШ НВАК питаннями психологічної війни займається окреме технічне управління, відоміше як третє управління. Воно координує роботу інформаційних служб розвідки і веде моніторинг телекомунікацій армій противника, забезпечує ГШ розвідувальною інформацією, проводить радіо- і радіотехнічну розвідку.

З 2006 року в структурі управління зв'язку ГШ НВАК функціонує навчальний (випробувальний) центр з підготовки до ведення інформаційної війни. До його складу включено Ханкоуський навчальний центр, який є основним навчальним полігоном для відпрацювання форм і способів ведення інформаційного протистояння. Цим займається лабораторія ведення інформаційного впливу (проводить дослідження в області розвідки, радіоелектронної боротьби, протистояння в комп'ютерних мережах, психологічних війн і деструктивної інформаційної дії) і лабораторія забезпечення безпеки інформації (досліджує питання застосування спеціальних технічних і програмних засобів у відповідних цілях).

Координація діяльності з організації інформаційного протистояння в комп'ютерних мережах покладена на управління радіоелектронної боротьби ГШ НВАК. Йому підпорядковуються спеціалізовані центри, що займаються вивченням можливості доступу до інформаційних мереж противника і захистом власних мереж управління.

У НВАК розробляється організаційно-штатна структура формувань, призначених для ведення інформаційного протистояння. Вони повинні включати підрозділи комп'ютерної розвідки і контррозвідки, електронно-вірусних атак, антивірусного захисту і захисту від дії на електронно-обчислювальну техніку інших засобів поразки.

Міністерство оборони КНР створило науковий центр з теоретичної розробки принципів ведення інформаційної війни (м. Чженчжоу, провінція Хенань) у складі декількох управлінь з основним завданням – формування теоретичної бази та розробка основних принципів і методів ведення інформаційної війни. Його можливості дозволять ефективно боротися і з радіоперехопленнями, і з придушенням систем протиповітряної оборони, і з подоланням комп'ютерного захисту противника.

У Китаї проводяться планові заходи щодо створення структур ПВ, аналогічних американським групам ПСО. За деякими даними, в морській піхоті вже сформована експериментальна бригада ПСО, що приступила до бойової підготовки.

У Міністерстві державної безпеки за організацію інформаційного протистояння відповідає ряд структурних підрозділів, що займаються декількома інститутами і лабораторіями, в яких розробляються різного роду комп'ютерні віруси і програми типу "логічні бомби" і "троянські коні".

У червні 2011 року для захисту інформаційних ресурсів прийнято рішення про створення спеціального підрозділу з протидії кібератакам. Інтернет-поліцейські в режимі реального часу контролюють і направляють дискусії на форумах і блогах. При цьому користувачам з КНР відкритий лише національний пошукач Baidu.

Висновки

Практично всі ЗС провідних країн світу мають в своєму складі структури, що відповідають за організацію та проведення ІПБ. При цьому схема організації ІПБ, в основному, однотипна. На даний час існують дві основні моделі ІПБ – західна і східна.

Апарат ІПБ західних держав входить до складу ЗС і підпорядковується безпосередньо генеральним штабам (штабам видів ЗС). Організаційно-штатна структура підрозділів ПсО основана на концепції модульної структури та залежить від особливостей бойової обстановки і поставлених завдань.

Східна модель органів ІПБ відрізняється від західної моделі тим, що в ЗС цих держав підрозділ ІПБ, в основному, є штатним і практично незмінним спеціальним апаратом штабів або політичних органів всіх ступенів.

Список літератури

1. Западная модель органов психологической войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://allrefs.net/c14/3kd5e/p24/>.
2. Восточная модель органов психологической войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://allrefs.net/c14/3kd5e/p25/>.
3. Шынбеков А. Анализ подразделений психологических операций ВС США [Электронный ресурс] / Адал Шынбеков. – Режим доступа : <http://polit-asia.kz/index.php/sports/277>.
4. Структура, предназначение, основы боевого применения сил и средств ПсО ВС США [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vrazvedka.ru/analitic/37-2009-12-01-16-31-56.html>.
5. Китов П. Совершенствование способов и средств ведения психологических операций вооружённых сил США / П. Китов // Зарубежное военное обозрение. – 2013. – №3. – С. 19-20.
6. Давыдов Д. Информационные операции как инструмент достижения целей военно-политического руководства США / Д. Давыдов // Зарубежное военное обозрение. – 2013. – №10. – С. 3-10.
7. Давыдов Д. Развитие сил информационных операций США до 2020 года / Д. Давыдов // Зарубежное военное обозрение. – 2014. – №4. – С. 3-10.
8. Органы психологических операций вооружённых сил Великобритании [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://obmendoc.ru/files/users/ivanstudent/43/view/90303-90363>.
9. Служба оперативной информации вооружённых сил ФРГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://obmendoc.ru/files/users/ivanstudent/43/view/90303-90363>.
10. Гольев Л. Служба психологических операций Войска Польского / Л. Гольев // Зарубежное военное обозрение. – 2005. – №3.
11. Гольев А. Аппарат психологической борьбы Вооружённых сил Румынии / А. Гольев // Зарубежное военное обозрение. – 2007. – №9. – С. 26-29.
12. Гусаров В. Силы информационных операций России: каким должен быть ответ Украины? [Электронный ресурс] / Вячеслав Гусаров. – Режим доступа : <http://sprotyv.info/ru/news/5931-sily-informacionnyh-operacij-rossii-kakim-dolzhen-byt-otvet-ukrainy>.
13. Гуцин А. Информационно-психологическое воздействие КНР на Тайвань / А. Гуцин // Зарубежное военное обозрение. – 2014. – №10. – С. 39-43.
14. Силы и средства психологических операций ВС Китая [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://otherreferats.allbest.ru/war/00116946_1.html.
15. Кировец А. Идеино-политическое воспитание военнослужащих НОАК [Электронный ресурс] / А. Кировец. – Режим доступа : <http://politinform.su/armiya-i-konflikty/2789-ideyno-politicheskoe-voospitanie-voennosluzhaschih-noak-2014.html>.
16. Кировец А. Органы пропаганды и информационной войны КНР [Электронный ресурс] / А. Кировец. – Режим доступа : <http://fito-center.ru/armija-i-konflikty/32649-organy-propagandy-i-informacionnoy-voyny-chnr.html>.

Надійшла до редколегії 12.08.2015

Рецензент: д-р техн. наук проф. О.М. Сотніков, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

АНАЛИЗ СТРУКТУРЫ, ФУНКЦИЙ И ЗАДАЧ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БОРЬБЫ В ООРУЖЕННЫХ СИЛАХ ВЕДУЩИХ СТРАН МИРА

Г.В. Певцов, С.В. Залкин, С.А. Сидченко, К.И. Хударковский, А.Н. Гордиенко

Рассматриваются результаты анализа структуры, функций и заданий органов управления информационно-психологической борьбы в вооружённых силах ведущих стран мира: США, Великобритании, ФРГ, Польши, Румынии, Российской Федерации и Китая. Существуют две основных модели аппарата информационно-психологической борьбы – западная и восточная. Организационно-штатная структура подразделений западной модели основана на концепции модульной структуры и зависит от особенностей боевой обстановки и поставленных командованием заданий. Восточная модель характеризуется тем, что подразделение информационно-психологической борьбы, в основном, является штатным и практически неизменным специальным аппаратом штабов или политических органов всех степеней.

Ключевые слова: информационно-психологическая борьба, информационно-психологическая операция.

ANALYSIS OF THE STRUCTURE, FUNCTIONS AND TASKS OF CONTROL UNITS OF INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL STRUGGLE IN THE ARMED FORCES OF WORLD LEADING COUNTRIES

G.V. Pevtsov, S.V. Zalkin, S.A. Sidchenko, K.I. Khudarkovskiy, A.N. Gordienko

The results of analysis of the structure, functions and tasks of control units of information and psychological struggle are examined in the Armed Forces of world leading countries, namely the USA, Great Britain, Federal Republic of Germany, Poland, Romania, Russian Federation and China. There are two basic models of information and psychological struggle bodies: western and eastern. The organizational structure of the western model subdivisions is based on the conception of modular construction and depends on the battle situation peculiarities and given tasks. The eastern model is characterized by the fact that a subdivision of information and psychological struggle is mainly a regular and practically constant special body of staff or political bodies of all degrees.

Keywords: information and psychological struggle, information and psychological operation.